

Podium

FoU-magasin fra Universitetet i Tromsø, Det kunstfaglige fakultet - # 07/2013

Med verden som lekeplass

Framtidens kunstnere

■■■■ Kulturutredningen 2014 konstaterer at det er positivt at flere mennesker tar kunstutdanning. Det bidrar til at tilfanget av kunstneriske talenter i samfunnet øker, til at det blir produsert mer kunst og til at barn, ungdom og voksne får stimulert sine skapende og utforskende evner i skolen og fritidslivet. Personer med kunstutdanning har en innovasjonskompetanse som viser seg å være en viktig ressurs også på andre samfunnsområder. Men er våre utdanninger tilrettelagt for slike sammensatte arbeidskraftbehov? Kandidatundersøkelser viser at de som uteksamineres fra Det kunstfaglige fakultet er de av UiTs kandidater som kommer raskest i arbeid, men de tjener relativt lite og ikke alle synes de får brukt sin utdanning godt nok. Dette gjenspeiler det nasjonale og internasjonale arbeidsmarkedet for kunstnere - svært mange må kombinere kunstnerisk virksomhet med annen inntektsgivende aktivitet.

■■■■ I finanskrisens Europa er det lite som tyder på at ønsket om å ta kunstfaglige utdanning, eller arbeide som kunstner, er avtagende, selv om arbeidsledigheten blant kunstnere øker. For gjennom nedleggings mange europeiske orkestre. I denne situasjonen framstår Norge som unikt. Ikke bare økes kulturbudsjettene og nye kunstinstitusjoner etableres, men for utenlandske studenter er Norge det eneste land i Europa hvor undervisningen er gratis. Norge blir derfor et attraktivt studieland i alle fag – kunstfag medregnet.

■■■■ Våren 2011 meldte NRK at «norske studenter taper konkurransen med utenlandske studenter om masterstudieplass på Norges Musikkhøgskole. De presterer ikke godt nok». Studiesjef Kjetil Solvik mente at det var et godt tegn:

«Det betyr at det er et internasjonalt og faglig høyt nivå, og at Norges Musikkhøgskole er et attraktivt studiested», sa han, og tilføyde: «Musikken, utdanningen og utveksling av studenter og komponister foregår på en stor internasjonal arena. Derfor ser studentene på den internasjonale konkurransen som en forberedelse til et tøft arbeidsmarked i fremtiden».

■■■■ Og Stephan Barrat-Due skrev følgende i Aftenposten i juli i år: «Musikere vil alltid bli anerkjent i kraft av kunstnerisk kvalitet og formidlingsevne, ikke av geografisk eller sosialt opphav. Musikkmarkedet preges i vår globaliserte verden av etterspørsel etter de fremste utøverne; publikum skjeler ikke mellom en oboist fra Berlin eller Bodø, men mellom god og mindre god utøvelse». Men er våre utdanninger tilrettelagt for at våre kandidater skal hevde seg i denne konkurransen, og er det dette arbeidsmarkedet de skal konkurrere i?

■■■■ Det ligger i kunstens egenart at den ikke kjenner noen grenser – verken når den skapes, læres, oppleves eller spres. Grensene ligger hos den enkelte og i samfunnets ulike strukturer. Vi ønsker gjerne utenlandske studenter velkommen til oss, og vi sender våre studenter til utlandet. Vi utvikler digitale teknologier som setter oss i stand til å samarbeide, utøve og skape sammen med utenlandske fagmiljøer. Flere av artiklene i dette nummeret av *Podium* beskriver aktiviteter på disse områdene. Høsten 2013 tar vi opp igjen arbeidet med å revidere musikerutdanningene i lys av endringer i arbeidsmarkedet og endringer i utdanningsmåtene. Alle artiklene i dette nummeret av *Podium* berører de utfordringene vi står overfor på forskjellige vis. Takk for innspillene. Her er det nok å ta fatt på.

Kjell Magne Mælen - dekan

<i>Digitalt klasserom</i>	s	04
<i>Fjern undervisning?</i>	s	06
<i>Mangeartet hørelære</i>	s	09
<i>Distribuert performance</i>	s	12
<i>Takt & Tone i grunnskolen</i>	s	15
<i>Praksis i Sør-Afrika</i>	s	18
<i>Stemmens dag</i>	s	22
<i>Tori og Adele</i>	s	23

FoU-magasin fra Universitetet i Tromsø, Det kunstfaglige fakultet
Ansvarlig utgiver: UiT, v/dekan Kjell Magne Mælen, 9037 Tromsø, 77 66 03 04, www.uit.no
Redaktør: Hilde Synnøve Blix (hilde.blix@uit.no, 77 66 05 32)
Design og redaksjonell redigering: Amund Sjølie Sveen, layout: Runhild Sjølie Sveen
Forside: Studenter og ansatte fra Musikkonservatoriet i Tromsø på utveksling i Port Elisabeth i Sør-Afrika. Foto: Bjørn Edgar Hall.

Podium

En gruppe studenter valgte temaet «De hjemløse studentene», og sjekket ut reaksjoner til forbigående når de satte seg med plakater ved siden av en rumensk tigger i sentrum. Fra oppstartsuka 2012.

Kunstintro - et digitallt klasserom

Kan bruk av teknologi tilføre noe nytt i pedagogiske og kunstneriske prosesser? Det digitale klasserommet, KUNSTINTRO, inneholder materiale og undervisningsopplegg som skal gi bachelorstudentene ved Kunstfak et felles fundament i de ulike utdanningene.

■■■■ Anne Eriksen

Hva er kunst? var temaet høsten 2011. I 2012 ledet kunstner Marianne Heier studentene i et arbeid under overskriften *Hva kan kunstneren og kunsten tilby?*

Kunstfaglig identitet: Oppstartsprosjektene gir våre nye studenter muligheter til å utforske og utvikle noe sammen og til å bli kjent med hverandre. Studentene får også kjennskap til hverandres kunstuttrykk og arbeidsformer. Slikt arbeid legger grunnlag for samarbeid og felleskap også videre i studietiden. I kombinasjon med prosjekter av praktisk-kunstnerisk karakter, har felles undervisningsopplegg knyttet til mer akademiske og teoretiske sider av studiene som mål å utvikle og styrke en felles kunstfaglig identitet. Å organisere undervisning på tvers av utdanningene kan være en stor utfordring. Med undervisningsoppleggene tilgjengelige via internett, brukt

på en fleksibel måte, er det likevel mulig å få til.

Digitalt: Spørsmålet om undervisningsopplegg via internett ledet til en prosjektid om å utvikle et eget innføringsemne med kunstfaglig profil; et emne som skal organiseres som et delvis nettbasert tilbud. I 2011 utformet vi en prosjektbeskrivelse der en av problemstillingene var: Kan et digitalt klasserom tilby studenter innen ulike kunstfaglige studier materiale for å bygge et felles teoretisk fundament, med muligheter for de ulike programmene til å utnytte dette materialet fleksibelt og tilpasset de ulike utdanningene? Prosjektet ble innvilget støtte

fra Universitetet i Tromsø (prosjekt *Fleksibel utdanning*), og en arbeidsgruppe satte i gang med å utvikle «klasserommet», som etter hvert ble kalt *Kunstintro*.

Felles fundament: Det er mange ulikheter mellom bachelorprogrammene ved fakultetet, både når det gjelder egenart, innhold og arbeidsmåte. Programmene er også bygd opp forskjellig. Ifølge forskrift for studier ved Universitetet i Tromsø, skal studieprogrammer på bachelornivå normalt inneholde et Ex.fac emne på 10 studiepoeng. Ved vårt fakultet har drama og teater allerede et slikt emne. Temaer som er sentrale her er kunst, estetikk, kommunikasjon og danning, i tillegg til at studentene skal lære hvordan man innhenter og bruker informasjon og hvordan man skriver en akademisk tekst. Temaene er aktuelle også for de andre bachelorprogrammene ved fakultetet, og inngår i disse utdanningene også, selv om de ikke er plassert innenfor ett studieemne. Arbeidsgruppa tok derfor utgangspunkt i emneplanen for innføringsemnet i drama og teater i arbeidet med Kunstintro, og dette digitale rommet skal også kunne brukes i de andre studieprogrammene ved fakultetet, på en fleksibel måte, og tilpasset den aktuelle utdanningen.

Forståelse: En arbeidsgruppe bestående av Michael Strobelt, Bjarne Isaksen, Linda Wilhelmsen og undertegnende fra Det kunstfaglige fakultet, samt Marian Solberg fra Result¹, utarbeider materialet til Kunstintro. Helle Forsberg og Mark Stenersen ved Result har bidratt med design og teknisk bistand i prosessen. På velkomstsiden står det:

Kunstintro gir deg en innføring i temaer knyttet til kunst, og kan bidra til å utvikle din forståelse for hva kunst og estetikk er og kan være.

Andre problemstillinger som Kunstintro omhandler, er spørsmålet om hva utdanning er, og hva kunst kan bidra med i denne sammenhengen? Kommunikasjon, gruppedynamikk og gruppeprosesser er sentrale elementer i mange kunstneriske og

kunstpædagogiske prosesser. Dette er også temaer i Kunstintro. Informasjonskompetanse og trening i å skrive akademiske tekster er andre emner i dette læringsrommet

Læringssti: *Kunstintro - drama og teater* er et delvis fleksibelt organisert emne. Det betyr at noe av undervisningen er nettbasert. Du vil for eksempel finne oppgaver du skal løse eller diskusjoner du skal delta i. Resten av undervisningen foregår på studiestedet.

Kunstintro er blitt et internetbasert læringsrom (Fronter) som er bygd opp av såkalte læringsstier. I disse ledes studentene gjennom undervisningsopplegg i ulike emner. Læringsstiene består blant annet av tekster, videoforelesninger, oppgaver og nett-diskusjoner. Materialet kan brukes i ordinær undervisning, men en hovedidé med læringsrommet er at studentene kan arbeide individuelt og selvstendig med ulike temaer, på de tidspunktene det måtte passe den enkelte.

Danning og kunstutøving: Hver læringssti innledes med en introduksjon som forteller hva innholdet er og hva studentene skal lære. Læringsstiene er oppdelt i flere såkalte steg. Her følger et eksempel fra læringsstien om danning og kunstutøving. Introduksjonen til læringsstien ser slik ut:

I denne læringsstien skal vi undersøke hva som kan forstås med begrepet danning og hva kunst har med danning å gjøre.

Det første steget i læringsstien følger deretter, og her ønsker vi å finne ut hvilken for forståelse studentene har når det gjelder dannelsesbegrepet. En noe provoserende video fra Youtube, der Kristopher Schau undersøker dødsyndens fråtseri ved å «bli en pølse», er lagt inn.

Når du hører ordet 'danning' - hva tenker du på da? Legg inn din refleksjon i loggen din. Hva er å være danning, og hva er å være udanning? Se på videoen nedenfor og reflekter over disse spørsmålene. Legg inn din refleksjon i loggen. Finn eksempler på internett som illustrerer din forestilling om

det å være danning eller udanning og legg dette også i loggen.

Videre i læringsstien går vi inn på begrepet danning eller danning, gjennom å vise til teori, oppgaver og videoforelesninger. Og læringsstien avsluttes med et steg om sammenhengen mellom kunst og danning.

Ikke en erstatning: Arbeidet med Kunstintro er ikke ferdigstilt, men i løpet av det kommende studieåret skal materialet prøves ut i ulike studentgrupper, slik at det fra studiestart 2014 vil være klart for ordinært bruk.

Å bygge opp kunstfaglig identitet og felles plattform kan vanskelig gjennomføres i et digitalt klasserom i fag som er så avhengige av samspill mellom mennesker. Kunstintro er derfor ikke tenkt som en erstatning for undervisning der studenter møter faglærere og hverandre. Innholdet i dette rommet skal være en ressursbase for studenter og lærere, som både legger til rette for fleksibel utdanning og for kunstfaglige prosesser. ■

Anne Eriksen er prodekan for utdanning og førstelektur i drama og teater, Kunstfak UiT

1) RESULT er Ressurssenter for utdanning, læring og teknologi ved UiT

Se Kristopher Schou forsøke å bli en pølse: www.youtube.com/watch?v=bvRPGuAOCZo

Foto: Youtube.

Fjern undervisning?

Fra fortidens kassett i polstret konvolutt til dagens online-kurs med tusenvis av elever og jazzlærer fra USA; fjernundervisning i musikk er kommet for å bli.

//// Andreas Fliflet

Min første opplevelse av fjernundervisning var som elev på melodilesingskurs i regi av Norsk Korrespondanseskole. Oppgaveløsningene var så høyteknologiske som praktisk mulig – de ble spilt inn på kassett (mono), besvarelsesark ble klippet ut av læreboeken, og alt sammen sendt i polstrede konvolutter til Hamar hvor læreren bodde. Da kassetten kom i retur, hadde læreren lest inn sine kommentarer på kassetten. Da, som nå, var fullførelsesprosenten ved korrespondanskurs lav. Læreren kommenterte at jeg var den første som fullførte kurset. I USA regnet man lenge med at brevkurs hadde en fullførelsesprosent på omtrent tre prosent.

Tekniske utfordringer: Fram til 90-tallet foregikk fjernundervisning stort sett nedkoblet («offline»). Toveiskommunikasjon med lyd og bilde i sanntid var stort sett forbeholdt lukkede, spesialiserte miljøer som telemedisin, forskning og Bing & Bringsværd. Med økt tilgjengelighet på IP-basert toveiskommunikasjon (en vanskelig måte å si «Skype» på) er situasjonen nå radikalt endret. Likevel kreves det fortsatt helt andre tekniske ressurser for å få samme kvalitetsopplevelse av toveiskommunikasjon som den man kan få ved å laste ned (eller strømmen) forhåndsinnspilt media. Dette blir ekstra tydelig dersom flere personer deltar i en eller begge ender av samtalen. Det stiller høyere krav til både bilde og lyd, ettersom hver person må være lengre unna både kamera og mikrofon. Eventuelt må man ha flere mikrofoner

som må kobles sammen gjennom en lydmikser. Og så videre. Alternativet er å bruke gruppesamtale med en rekke separate oppkoblinger med én person foran hvert kamera. Dette er også resurskrevende.

Video og klasserom: Den store fordelene med en sanntids-situasjon er selvfølgelig at det er mulig for de medvirkende parter å påvirke forløpet underveis. For om en student ikke kan stille spørsmål og på andre måter påvirke forelesningens forløp, kan man like gjerne se på en forhåndsinnspilt video. Dersom jeg som lærer skal kunne optimalisere denne fleksibiliteten, vil jeg måtte kunne fange opp så mange signaler som mulig, både verbale og ikke-verbale. Dersom lyd- og bildekvalitet på toveis sanntid var god nok, kunne man tenke seg at man

kunne instruert et ensemble eller hatt privatundervisning. I praksis vil dette i dag ligge bortenfor de fleste ambisjoner. I denne utgaven av Podium kan man lese om prosjektet World Opera, hvor man blant annet arrangerer framførelser hvor ensemblemedlemmene befinner seg i forskjellige land, men det kreves fremdeles mye utstyr og høy kompetanse for å få et World Opera-arrangement av stabelen. På bakgrunn av ovenstående har jeg i det siste begynt å snu på flisa og kopiere innfallsvinkelen som brukes av blant annet den nettbaserte organisasjonen *Khan Academy*. En vanlig framgangsmåte for Khan Academy er at man kombinerer deres selvstudiumsvideoer med felles «konvensjonell» klasstid på en regulær undervisningsinstitusjon. Forskjellen er at innlæringen av ny kunnskap i all hovedsak skjer individuelt ved å se på videoene, hver av kanskje 6-10 minutters varighet. Når man møtes til klasse brukes tiden i hovedsak ikke til presentasjon av nytt materiale, men til oppklaring, problemløsning og diskusjon.

Kompetanseheving: Det er selvsagt ikke noe nytt å innstudere kunnskap på egenhånd i forkant av fellesundervisning – det har vært gjort i årtusener ved

at studenter leser tekster. Men forskjellige fagområder vil ha ulik nyttegrad av formidling via lyd og bilde. For musikkfag er det en klar fordel å kunne illustrere musikk med lyd, å kunne utføre en analyse «live» ved hjelp av video, og så videre. Forutsatt at mediematerialet er godt laget, vil studentene kunne få kortere innstuderingstid og økt forståelse. Sjansene for at studentene er på omtrent samme nivå bedres betraktelig, fordi det skjer en assimilering og nivellering av kunnskap i forkant av fellesundervisning. I sin tur kan dette gi rom for betraktelig kompetanseheving i fellesskap. For eksempel kan man tenke seg at man i undervisning av klassisk kontrapunkt kan bruke fellesundervisningstid til å finne gode musikalske løsninger, istedenfor å måtte bruke mest tid på å gjennomgå tekniske forbud og regler. Mange studenter vil ha behov for å repetere et gitt fragment av informasjonsstrømmen mange ganger for å oppnå forståelse av stoffet. Men det vil ofte være forskjellige fragmenter som forskjellige studenter vil ha behov for å repetere. Når slik kumulativ repetisjon skjer i klasserommet, vil man ofte bli tvunget til å inngå et kompromiss mellom behovet for å gå videre i stoffet, og det å la alle

oppnå forståelse. Dette skjer særlig i undervisningssituasjoner hvor det ikke er obligatorisk tilstedeværelse, med andre ord på universitetsnivå.

Elevvurdering: Dersom man tar instruksjonsvideo-tenkingen et skritt videre, og også eliminerer konvensjonell fellesundervisning, får man en modell som ligner på det akademiske sammenslutninger som *Coursera* og *edX* bruker. Sammenslutningene består av prestisjetunge utdannelsestinstitusjoner som tilbyr kostnadsfrie, nettbaserte kursopplegg, hvor mange av universitetenes mest berømte foreleserne deltar. Forståelig nok har slike tilbud blitt svært populære blant kunnskapshungrige. Har man valget mellom å betale en konvensjonell korrespondanseskole et kanskje femsifret beløp og det å følge et gratis kurs ved Harvard, vil mange velge det siste. Noen av disse kursene har dermed hatt over 100 000 påmeldte. De har derfor fått navnet *Massive Open Online Courses* (MOOC). Det sier seg selv at uansett om det er 10 000 eller 100 000 studenter som følger et kurs vil det være uoverkommelig for en vanlig stab å korrigere oppgaver manuelt, selv om antallet studenter som til slutt fullfører

Jazzvibrafonist Gary Burton er en av lærerne du kan treffe på nett.
Foto: Ted Kurland Associates.

kanskje er så lavt som fem prosent. For å løse dette, skjer oppgavekorrigering grovt sett på to måter: Enten ved automatiserte korrigeringer av flervalgsprøver, eller ved studentvurderinger. Det siste innebærer at hver student for eksempel må rette fem medstudenters arbeider før en får tilgang til tilbakemeldingene på ens egen besvarelse. Undersøkelser viser at man kan kjøre for eksempel fem studenters «sensurarbeid» gjennom korrigerende/normaliserende algoritmer og sitte igjen med et karaktergjennomsnitt som i all hovedsak vil være i nærheten av det en lærer ville gitt.

Impro-MOOC: Innen musikkutøving kan et kurs gjennomføres på følgende vis: En av de tunge kanonene ved *Berklee College Of Music* er jazzlegenden Gary Burton. Han har 21 Grammy-nominasjoner og 30 år som pedagog bak seg, og var i sin tid den yngste vinner av Down Beat Magazines Jazzman Of The Year-pris. I april 2013 gikk hans første improvisasjonskurs av stabelen, og i skrivende stund er det underveis. Det går over fem uker, og hver uke presenteres et knippe nye videoer. Til hver uke knyttes hjemmeoppgaver som går ut på å analysere transkripsjoner og lydfiler man laster ned, samt å spille inn seg selv og laste opp resultatet på

nettstedet *Soundcloud*, som er spesialutviklet for å kunne dele egeninnspilte lydfiler. Deretter får man tilbakemelding fra fem av sine medstudenter. Det finnes også diskusjonsfora for kursdeltakerne hvor man kan utveksle tips og erfaringer om emner, kursopplegg, og så videre.

Prestisjeuniversiteter: Kunnskapsøkning er i seg selv en god ting, men har gjennomførte kurs noen verdi utover dette? Noen av universitetene utsteder sertifikater for fullførte og beståtte kurs. Hittil har disse sertifiseringene vært gratis. Universiteter har varslet at selv om kursene i seg selv vil fortsette å være gratis, vil sertifiseringene bli avgiftsbelagte – uten at dette medfører at de kan «veksles inn» på det samme universitetets regulære studium dersom man senere skulle vil søke seg dit. De aller fleste amerikanske universiteter har høy studieavgift. Harvard koster godt over 200 000 kroner per år. Den forretningsmessige fordelene disse universitetene har av å tilby kostnadsfrie kurs er for øyeblikket uklare, men de vurderer flere inntjeningsmodeller. I tillegg til å utstede kursbevis mot avgift, har flere begynt å ta en slags hodejeger-avgift fra firmaer som søker nye medarbeidere. Disse firmaene kobles mot de beste internett-studentene. Slike

kurs vil dermed kunne fungere som rekrutteringsverktøy for mulige stjerne-studenter som man ellers aldri ville ha oppdaget. Mange av disse bor i land og regioner hvor det hadde vært svært vanskelig å komme seg noen vei via det tradisjonelle utdanningssystemet.

Utkantstrøk: Etter at MOOC-fenomenet eksploderte i USA i 2012, har hundrevis av universiteter og høyskoler meldt sin interesse for å være med i det gode selskap. Coursera har kontraktsklausuler for sine medlemsinstitusjoner som sikrer at det skal gis preferanse til de 62 elite-institusjonene som er medlemmer i *Association Of American Universities*, noe som har skapt lange køer for å få slutte seg til. Det er ikke usannsynlig at dagens svært store interesse for denne undervisningsformen vil være forbigående, og at man i kommende år vil være i en fase hvor interessen fra både tilbydere og hos brukere vil gå igjennom store svingninger før det hele stabiliseres på et «midt på treet»-nivå både når det gjelder omfang og forventninger til hva som kan oppnås med en slik undervisningsform. Nøkkelfordelen ved disse teknikkene er jo ugylldiggjøringen av tid og sted; man kan i prinsippet være hvor man vil, når man vil, og allikevel følge samme undervisning. De potensielle fordelene ved å frigjøres fra tid og sted-begrensningene vil være størst i tynt befolkede regioner hvor mennesker ellers ville måttet reise langt og lenge for å møtes. Godtar man dette premisset, vil konklusjonen være at institusjoner for høyere utdanning med base i slike regioner vil kunne både så og høste rikelig ved å utforske disse mulighetene. ■

Andreas Fliflet er førsteamanuensis i el-bass og musikkteori, UiT

<https://www.coursera.org>
<https://soundcloud.com>
<http://www.khanacademy.org>
<http://online.berklee.edu/courses/gary-burton-jazz-improvisation>

Fjernundervisning: Mannskapet på stjerneskippet Marco Polo venter på publisering av siste videoforelesning i MOOC-kurset "Loss Of Tonal Gravity In Outer Space: Why Sci-Fi Music Is Always Atonal". Fra NRK-serien «Blindpassasjer», 1978. Foto: Tore Halden/NRK.

FABRITIUS RYTMEPLANSJER Nr. 5
 FOR BARNESKOLEN VED SIGURD ENGESÆTH

KLIPPE SAUEN

BARNELEIK

4 TAKTERS FORSPILL

Fine
4
D.C. al Fine

Hørelære - et mangeartet fag

Hørelære, gehørtrening, lytting og gehør, gehør- og lyttetrening, del av faget musikkteori - kjært barn har mange navn. Alle høyere musikkutdanningsinstitusjoner i Norge tilbyr sine studenter undervisning i det faget som ofte kalles hørelære. Men det finnes ingen nasjonal rammeplan for faget, og variasjonene er store.

■■■■ Maria Tollefsen

Det finnes imidlertid ingen nasjonal

Hørelære ses gjerne på som et støttefag til hovedinstrumentundervisning. Gjennom arbeid med emnet utvikles blant annet studentens auditive forestillingsevne, notelesingsferdigheter og forståelse for musikalske mønstre og strukturer.

rammeplan for emnet, noe som potensielt kan føre til at filosofien og metodikken rundt - og gjennomføringen av - faget varierer mye. Av den grunn bestemte jeg meg for å forsøke å belyse følgende spørsmål:

*Er hørelærefagets mål, rammefaktorer, organisering, læremateriell og vurderingsformer sammenfallende hos de ulike undervisningsinstitusjonene?*¹

Hvilke tanker har ulike hørelærepedagoger omkring disse aspektene ved undervisningen?

Sammenligning: For å få kunnskap om disse spørsmålene gjorde jeg en undersøkelse der jeg analyserte og sammenlignet studieplanene for hørelærefaget ved Norges Musikkhøgskole (NMH), Griegakademiet (UiB), Universitetet i Stavanger (UiS), Universitetet i Agder (UiA), Institutt for musikk i Trondheim (NTNU) og Universitetet i Tromsø (UiT). Deretter observerte jeg hørelæreundervisning på hvert av disse studiestedene, og til slutt foretok jeg et kvalitativt intervju med hver av lærerne

som underviste jeg observerte. Jeg begrenset meg til kun å se på undervisning i tilknytning til utøvende utdanninger innen klassisk musikk, dette av hensyn til undersøkelsens omfang.

Rammefaktorer: Allerede i analysen av studieplaner kom det til syne betydelig variasjon fra studiested til studiested i forhold til enkelte sider ved hørelærefaget. Den største variasjonen kan sees i forhold til enkelte av emnets rammefaktorer: Mens NMH tilbyr

hørelæreundervisning i tre semestre av et studieforløp, får studenter ved NTNU og UiT undervisning i faget i seks semestre. Ved UiB og UiS gis undervisningen over fire semestre, mens ved UiA går den over 5 semestre. Ved NMH godskrives studentene 9 studiepoeng etter endt eksamen, mens ved NTNU får studentene hele 22,5 studiepoeng etter bestått forløp i faget. Andre ulikheter vedrørende emnets rammefaktorer ble tydelige gjennom intervju med hørelærepedagoger: Ved to studiesteder får studentene hørelæreundervisning 45 minutter i uken, mens de øvrige tilbyr undervisning 90 minutter i uken. UiS arrangerer i tillegg til ordinære hørelæretimer et ukentlig “prima vista-kor” for sine førsteårsstudenter, der målet er at studentene skal tilegne seg ferdigheter i prima vista-sang. NTNU organiserer hørelæreundervisningen i fire perioder per år. I hver periode undervises det i et særskilt tema av en lærer som har dette temaet som spesialitet. Slike temaer kan eksempelvis være rytmikk og improvisasjon.

En annen rammefaktor av betydning i hørelæreundervisning er størrelse på hørelæregruppene. Variasjonen viste seg å være stor også her: Mens UiB opererer med grupper på 2-5 studenter, har UiS grupper på omkring 10 studenter. De øvrige studiestedene har omkring 6 studenter i hver gruppe. Det er også forskjell på hvilke kriterier de ulike studiestedene legger til grunn for inndeling av hørelæregruppene. Ved UiT, UiS og NTNU nivådeles gruppene med utgangspunkt i resultatet på gehørdelen av opptaksprøven. Ved NMH deles gruppene inn etter studentenes hovedinstrument.² Ved UiB og UiA deles gruppene inn etter timeplanmessige hensyn.

Det er også ulikt ved de ulike studiestedene om studenter ved klassisk og rytmisk studieretning har sjangerdelt eller felles hørelæreundervisning. Lærerne som deltok i undersøkelsen var også svært delte i sitt syn på om

sjangerdelt eller sjangerblandet undervisning er mest hensiktsmessig.

Mål: I undersøkelsen ønsket jeg å belyse hvilke mål som ligger til grunn for hørelæreundervisningen her til lands. Ut fra analysen av det empiriske materialet kan det virke som om de overordnede målene, eller formålene, for faget kan deles inn i to hovedgrupper: Utvikling av indre auditiv forestillings-evne eller indre gehør, og utvikling av forståelse for musikk og musikalsk notasjon gjennom bevisstgjøring av og innsikt i kunstformens forskjellige bestanddeler. En lærer uttrykte seg slik i forhold til emnets formål:

«Det som slo meg da jeg begynte å undervise hørelære, var hvilket stort sprik det var mellom hva det gjengse øre greide å oppfatte i forhold til nivået på hovedinstrumentet. Jeg har siden den gang forsøkt å knekke den avstanden.(...) Jeg arbeider mot at studentene skal kunne klare å avkode det de leser til en indre forestilling av lyd i samme tempo som de leser det».

En annen av de intervjuede hørelærepedagogene svarte følgende på spørsmål om fagets formål:

«Jeg synes det er vesentlig at studentene får et innblikk i hvordan komponisten har tenkt.(...) De må vite litt om oppbygging og nedbygging. Legger komponis-

ten inn en skuffende kadens, så har han en hensikt med det. Slikt må du ta vare på inn i musikken, la det bety noe. For å kunne gjøre det, må du vite».

Det kan virke som om disse to lærerne representerer hvert sitt syn på hørelærefaget. Men det er nok neppe slik at det ene utelukker det andre, og flere av lærerne som deltok i undersøkelsen uttrykte også at de ønsket å inkludere begge disse sidene av faget i sin undervisning.

Læremateriell: Guido fra Arezzo dannet i rundt år 1000 grunnlaget for den hørelæreundervisningen vi tilbyr i dag. Hørelære kan dermed sies å være et fag med lange metodiske tradisjoner,

og tradisjonene har utviklet seg i ulike retninger i forskjellige land og miljøer. Det er naturlig nok produsert læremateriell i hørelære som er tilpasset de ulike retningene, og dermed vil en lærers valg av læremateriell kunne si noe om hvilke metoder vedkommende baserer undervisningen sin på. Min undersøkelse viste at det er stor variasjon i hvilket læremateriell som blir benyttet i norsk hørelæreundervisning. Én bok ble imidlertid nevnt som pensum hos samtlige av de intervjuede pedagogene, nemlig den fritonale melodilesingsboken *Modus Novus* (Edlund, 1963). Med unntak av denne boken, kunne det virke som om de fleste hørelærepedagogene foretrekker å benytte egenprodusert læremateriell. Dette kan skyldes ulike syn på faget, metodisk uenighet, et behov for større mengder øvingsmateriell, et ønske om nærhet til lærematerialet, eller det kan rett og slett bestå i et ønske om å bruke egne kreative ideer.

Når det gjelder valg av auditivt læremateriell, kom det til syne to hovedtendenser hos de ulike lærerne: Noen lærere tar kun i bruk musikk fra den klassiske sjangeren, mens andre anvender musikk fra så mange sjangre som mulig. Dette kan sies å gjenspeile en uenighet i forhold til faget i sin helhet: Skal studenter innen klassisk studieretning primært tilegne seg kunnskap om mønstre og virkemidler som er typiske for den klassiske musikken? I så fall vil det være mest hensiktsmessig å bruke auditivt læremateriell fra den klassiske musikkens repertoar. Noen av de intervjuede lærerne ga uttrykk for at studentene har nytte av å lære mønstre som er typiske for flere sjangere selv om de primært studerer klassisk musikk. I så fall vil det være naturlig å legge opp til et auditivt læremateriell bestående av musikk fra ulike stiler og sjangre.

Vurderingsformer: Det finnes flere måter å vurdere en student på, og det skilles gjerne mellom arbeidskrav som kan ha til hensikt å evaluere studentene underveis i studieforløpet og sluttvurderinger/ eksamener. Undersøkelsen viste at mange studiesteder, dog ikke

alle, har arbeidskrav i hørelærefaget - som obligatorisk oppmøte til undervisning og innlevering og godkjenning av et bestemt antall oppgaver. Noen institusjoner har også deltakelse på semesterprøver som et arbeidskrav.

De fleste studiestedene har eksamen i hørelære. NTNU er de eneste som har valgt kun å ha arbeidskrav i form av obligatorisk oppmøte og mappeinnlevering. Pedagogene som deltok i undersøkelsen uttrykte delte meninger om det å ha eksamen i faget:

«Det er begrenset hva man kan måle i en eksamenssituasjon. Man kan kun måle de enkeltferdighetene som vi mener skal gå opp i en syntese til slutt. Det er dessverre sånn at noen arbeidsmetoder kan gjøre studentene gode til å bestå eksamen, mens andre kan gjøre dem gode til å bruke kunnskapen senere. Man vil ha en fristelse til å lære den svake student å gå til eksamen, selv om det er andre metoder man tror kunne vært bedre på lang sikt. Jeg synes derfor eksamen er et nødvendig, men ikke ideelt».

En annen lærer kom med følgende hjertesukk: *«Jeg skulle ønske at studentene øvde til livet, ikke til eksamen!»*

Læreren ga uttrykk for at hørelæreeksamen ville ha vært bedre om eksamensformen tillot studentene å vise at de har tilegnet seg en helhetlig forståelse for musikk, ikke bare at de mestrer enkeltferdigheter. En tredje

lærer ga til kjenne et annet syn på hørelæreeksamen med følgende utsagn:

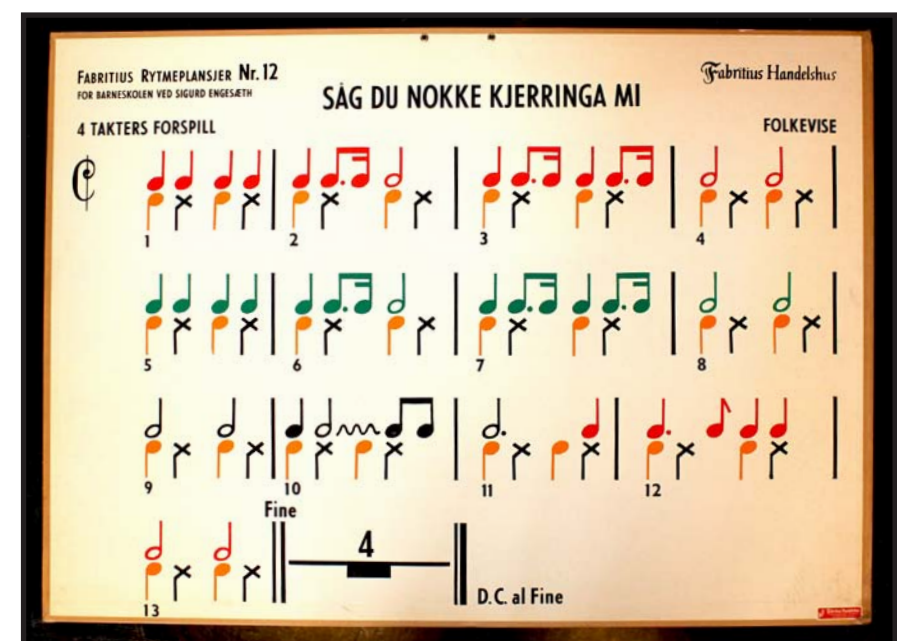
«Jeg tror at de som gjør det godt til eksamen i hørelære er godt rustet til å gå ut og jobbe med musikk».

Egen signatur: Hørelære er et fag med mange muligheter, og så lenge det ikke finnes en nasjonal rammeplan for faget, vil dette mangfoldet synes i den undervisningen vi tilbyr ved de norske musikkutdanningsinstitusjonene. Dette kan være til hinder, for eksempel ved studentutveksling, men det kan også være en styrke. På denne måten kan ulike faglige tradisjoner holdes i hevd, og hvert studiested kan sette sin signatur på undervisningen. ■

Maria Tollefsen er universitetslektor i hørelære, UiT

Artikkelen bygger på masteroppgave om kartlegging av hørelæreundervisning. Søk på: <http://munin.uit.no>

- 1) Disse aspektene ved undervisning er nærmere beskrevet gjennom den didaktiske relasjonsmodell (Bjørndal og Lieberg, 1978)
- 2) Dette gjelder for utøvende studieretning. Musikkpedagogikkstudentene blir delt inn etter nivå.

Teknologi i støpeskjeen

Studenter ved musikkonservatoriet i Tromsø spiller jevnlig med studenter fra New York og Abu Dhabi. Landets nordligste konservatorium er en node i et nettverk som omfatter eliteuniversiteter som Stanford, McGill og New York Universtity.

Jon Marius Aareskjold, Niels Windfeld Lund, Geir Davidsen

Hver mandag ettermiddag åpner det lille ensemblerommet på Musikkonservatoriet i Tromsø et vindu mot verden. Gjennom bruk av ny teknologi som muliggjør samspill over lange avstander, kan studentene improvisere med studenter på andre kontinenter. Den nye teknologien har ført til en ny kunstform, *network distributed performance*, nettverksdistribuert utøvende virksomhet. Musikkonservatoriet har en sentral rolle i utviklingen av denne kunstformen gjennom *World Opera*-prosjektet, et større forskningsprosjekt som blant annet er finansiert av Norsk forskningsråd.

60-tallet: Distribuert performance som kunstform oppsto med utviklingen av ny teknologi som gjorde det mulig å sende lyd og bilde noenlunde synkronisert over store avstander. Fra midten av 60-tallet ble radio og telefonteknologi tatt i bruk, for eksempel i Max Neuhas' *Public Supply*.

Fra 70-tallet fikk enkelte kunstnere tilgang til satellitteknologi, som muliggjorde samspill via synkronisert lyd og bilde. Dette utnyttet blant annet Jean Piche i verket *Night Satellite* i 1981, hvor tre musikere i Vancouver, Tokyo og Sydney fremførte et verk sammen. Verket hadde en eksperimentell karakter og var preget av forsinkelse på

nesten 300 millisekund mellom de tre scenene.

90-tallet: Den mest kjente bruken av satellittoverføringer til kunstnerisk fremførelse er trolig fremføringen av *Ode til Gleden* fra Beethovens niende symfoni under åpningen av vinterolympiaden i Nagano i 1998. Orkester, dirigent og solister i konsertsalen i Nagano fremførte verket med kor i New York, Sydney, Beijing, Berlin og Cape Town, samt et større kor på OLstadion i Nagano. Med fremveksten av internett fra begynnelsen av nittitallet ble denne typen samspill forenklet. Man hadde ikke lenger behov for tilgang til dyre satellittnettverk for å kunne spille med musikere på andre kontinenter.

Video: Det var imidlertid først på begynnelsen av 2000-tallet at båndbredden, kapasiteten på nettverket vi omtaler som internett, ble god nok til at det var mulig å gjennomføre dette i praksis. CCRMA, som er et musikkteknologisk forskningssenter på amerikanske Stanford University, og dets leder Chris Chafe, hadde en ledende rolle i utvikling av ny teknologi og programvare på dette feltet. I 2000 gjennomførte han en forestilling hvor to musikere spilte sammen fra hvert sitt rom i Dallas via en datamaskin på Stanford utenfor San Francisco. Dette

Studenter og lærere fra Musikkonservatoriet i samspill med studenter og lærere fra NYU i New York og SARC i Belfast. Foto: Sivert Henriksen.

var teknisk vellykket, men fremføringen var preget av store forsinkelser grunnet begrenset overføringskapasitet.

I 2001 fremførte Robert Rowe fra New York University (NYU) og andre forskere og kunstere tilknyttet NYU og Troy University musikalen *The Technophobe and The Madman*. Dette var den første musikalen fremført på to scener og distribuert via internett. Chris Chafe ved Stanford gjennomførte i samme periode flere vellykkede samspill over LAN hvor forsinkelsen ble lav nok til at den ikke var merkbar.

Senere samme år gjennomførte Jeremy Cooperstock og Stephen Spackman fra McGill University en kombinasjon av lyd- og videooverføringer som tilot utøverne å se hverandre. Grunnet

den store båndbredden som kreves for videooverføringer, har video større forsinkelse enn lyd. Derfor valgte man å ikke synkronisere lyd og bilde, noe som kan være forvirrende.

Tromsø i front: I 2006 arrangerte Niels W. Lund ved Universitetet i Tromsø en eksperimentell Opera-workshop på University of California, Berkeley, med musikere og sangere fra Norge (Tromsø), USA, Sverige og Italia. Ved workshopens avslutning kom spørsmålet om hvordan man kunne bruke teknologien til å fortsette samarbeidet på tvers av kontinentene, og World Opera-konseptet ble født. Dette var en stor utfordring innenfor alle aspekter ved distribuert performance,

og tilstrekkelig komplekst til å danne grunnlag for et større teknologisk forskningsprosjekt, *VERDIONE*, med støtte fra Norges forskningsråd.

I samarbeid med de tidligere nevnte nordamerikanske miljøene på Stanford, McGill og NYU, og Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) i Stockholm, ble det gjennomført en lang rekke eksperimenter. Blant annet sang Karen Slack på Stanford *Bess, you is my woman now* sammen med Daniel Hällström i Stockholm. Forskningsprosjektet kulminerte med fremføringen av operaen *La Serva Padrona* på to forskjellige scener ved Kulturhuset i Tromsø i 2011.

2013: I 2013 har studenter og fagpersonale ved Musikkonservatoriet i

Tromsø hatt jevnlige oppkoblinger og forestillinger med studenter ved NYUs campus i New York og Abu Dhabi. Det siste semesteret har vi også hatt jevnlig kontakt med SARC, Sonic Arts Research Center i Belfast.

28. april ble det avholdt en konsert hvor masterstudenter og lærere fra Konservatoriet i Tromsø spilte med studenter fra NYU og SARC. Programmet var en blanding av improvisert musikk basert på ulike forelegg: Det første var en åpningsøvelse hvor hver musiker spiller korte lyder i en gitt rekkefølge. Ett var basert på passasjer fra Charles Dicken's *Tale of Two Cities*, hvor ulike stemninger formidles gjennom musikken. Et annet var basert på en animert figur hvor baller beveget

seg rundt i et bilde, og hver av byene fikk en ball tilegnet seg. Improvisasjonen skal følge kulen, men kun når Tromsøs ball overlapper med en av de andre skal man la improvisasjonen høres. Dette er både en øvelse i konsentrasjon og disiplin; det å holde tilbake i improvisasjon med mange deltakere. For utøverne er dette en spennende og utradisjonell opplevelse, og viser alle de utfordringene man møter innenfor denne kunstformen.

Forsinkelse: Hovedutfordringen er forsinkelsen som oppstår mellom de ulike scenene. Denne skyldes ulike faktorer (se faktaboks). Forsinkelsen har stor effekt på to plan: Den gjør det vanskelig for musikerne å spille sammen, og den kan skape et ekko som gjør at musikerne hører seg selv forsinket, noe som virker svært forstyrrende.

En annen utfordring er kommunikasjon og planlegging av øvelser. Det å utvikle repertoar er mer tungvint når man er avhengig av epost og skype enn når man kan møtes i kantina. Det kan også være tungvint å kommunisere på øvinger og forestillinger siden bare

delene av ensemblet er synlig i bildene slik at det er vanskelig å vite hvem som snakker til enhver tid, og hvem de snakker til. Siden lyd og bilde ikke er synkronisert – lyden kommer før bildet – vil det være problematisk med visuelle cue, som nikk, blikk og annen form for direksjon. Som mange andre kunstneriske utfordringer og begrensninger er dette noe som krever øvelse og tilpasning mer enn noe annet. For å komme videre, er man imidlertid avhengig av flere muligheter for kontakt og oppkobling.

Framtiden: Målsetningen for Musikkonservatoriets tilnærming til prosjektet for den neste perioden er å utvide virksomheten på det utøvende planet. Det er ønskelig å få flere partnere som man kan koble seg opp mot, og jevnlig oppkoblinger mot eksisterende partnere. Niels W. Lund arbeider med å sette opp en fast internasjonal infrastruktur, et verdensomspennende distribuert laboratorium, som hele tiden kan utvides og samtidig danne en stabil ramme for systematisk utprøving av kunstneriske og tekniske løsninger.

Det er dette som viser seg å kunne være oppdraget til World Opera og andre prosjekter som driver med forskning innenfor nettverksdistribuert utøvende virksomhet: Tilrettelegging for utprøving og utforsking av kunstnerisk innhold. Denne kunstformen har enda ikke funnet sin form, og teknologien er per i dag funksjonell, men komplisert. Det er også en rekke tekniske utfordringer som ikke er løst, i særdeleshet forsinkelse - *latency* - som har vært kunstformens utfordring siden dens spede begynnelse på 70-tallet. Denne forsinkelsen vil være tilstede uansett hvor gode tekniske løsninger man kommer med, og man må derfor se til kunstneriske i stedet for tekniske løsninger på disse utfordringene. ■

*Jon Marius Aareskjold er førsteamanuensis i musikkteknologi, UiT
Niels Windfeld Lund er professor i dokumentasjonsvitenskap, UiT
Geir Davidsen er førsteamanuensis i euphonium og prodekan for Forskning og Utvikling, Kunstfak, UiT*

Latency:

Latency er forsinkelse som oppstår under signalbehandling. I denne sammenheng oppfattes latency som en forsinkelse av lyd og bilde slik at disse når mottaker etter at en utøver har spilt. Forsinkelsen skyldes prosesseringen som må gjøres for at signalet skal kunne sendes, samt utbredelsen av signalet i ledningsnettet.

Lyd og bilde må først konverteres til digitale signaler og behandles på den lokale datamaskinen, noe som tar litt tid, kanskje noen millisekund. Deretter skal det digitale signalet sendes på nettet, noe som kan være tidkrevende. Informasjon brer seg på internett via rutere, datamaskiner som fungerer som veikryss og portvoktere.

For å minimalisere disse forsinkelsene bruker World Opera et eget nettverk med høy kapasitet. Deler av

trafikken går via CERN i Frankrike før den blir sendt til New York. Ved å effektivisere forbindelsene og de interne prosessene maksimalt har World Opera oppnådd forsinkelser ned i 50 ms til NYU. Ved så lave forsinkelser er det hastigheten som signalet brer seg gjennom ledningene med – lyshastigheten – som er bestemmende for forsinkelsen. Mellom Tromsø og New York er det 5940 km, som er 5 940 000 meter (Dette er i luftlinje - vi ser bort fra at signalet tar turen forbi CERN på veien). Signalet brer seg (ideelt sett) med lysets hastighet, som er 299 792 458 meter i sekundet. Det tar derfor

$$\frac{5\,940\,000\text{ m}}{299\,792\,458\frac{\text{m}}{\text{s}}} = 0,01981\text{ s} = 19,81\text{ ms}$$

for signalet å bre seg fra Tromsø til New York. Bølgeutbredelseshastigheten utgjør således en signifikant forskjell i forsinkelsen, på tross av at den skjer tilnærmet lysets hastighet. Logikken i dette er kanskje lettere å forstå dersom man sammenligner dette med

en samtale med en astronaut på månen. De fleste kjenner kanskje til opptakene av Apollo-astronautene som snakker med bakkekontrollen, og den lille forsinkelsen man kan høre i dialogen.

En forsinkelse på 50 ms tilsvarer en avstand mellom musikerne på 17 meter. Dette tilsvarer en avstand mellom musikere i et større orkester og burde være overkommelig, men i praksis har det vist seg å by på store problemer. Dette kan skyldes at musikernes oppfatning av avstanden medfører en forsterkning av forsinkelsen. Bevisstheten rundt latency-problematikken gjør at man blir ekstra oppmerksom på den. I tillegg vil forsinkelsen i et orkester være mellom ytterkantene av orkesteret, mens man som musiker i hovedsak spiller sammen med de som befinner seg nærmest, med visuelle que fra dirigenten. ■

Takt & Tone

Et musikkpedagogisk prosjekt

Det står relativt dårlig til med kompetanse i musikk i norsk grunnskole. Prosjektet Takt & Tone, startet i Harstad, forsøker å bøte på dette ved å utstyre grunnskoler med bandinstrumenter, som redskaper for å forbedre undervisningen i musikkfaget. Det jobbes i dag med å gjøre prosjektet landsomfattende.

■■■■ Bjarne Isaksen og Hilde Synnøve Blix

Studier av musikkfaget i norske grunnskoler viser både relativt lav lærerkompetanse i musikk, og svært varierende kompetansebakgrunn blant de som faktisk underviser i faget. I 2006 hadde eksempelvis 61 % av lærerne som underviser i musikk på mellomtrinnet ved norske grunnskoler mindre enn 30 studiepoeng i musikk. Den generelt lave kompetansen står i motsetningsforhold til kravene fagplanen stiller til utøvelsen av faget. I tillegg viser senere forskning at god undervisning i kunsthøgskolen kan være avgjørende for elevers trivsel, mestring og opplevelse av egen identitet. Kursing og etterutdanning av lærere er

Alle foto: Patty Thorbergesen (copyright © all rights reserved)

derfor blitt en sentral del av oppjustering av den faglige kvaliteten i skolen.

Takt og tone: Vi vil her beskrive en musikkpedagogisk studie vi har gjennomført i en norsk kommune som har utviklet et prosjekt for nettopp å øke musikk lærernes kompetanse. I vår forskning så vi på prosjektets målsetninger og kompetanseutviklende potensial.

Prosjektet *Takt & Tone* hadde som mål å gi elever og lærere i kommunen gode rammevilkår for læring og undervisning. Hovedideen var at man gjennom å dele ut bandinstrumenter til de deltagende skolene kunne gi bedre fysiske og faglige forutsetninger for å oppfylle Kunnskapsløftets (KL06) mål om instrumentalspill og sjangermessig bredde. Gjennom prosjektet skulle også lærerne etterutdannes og videreutvikle sin kompetanse i undervisning i rytmiske musikk sjangre.

Kompetanseutvikling: Det finns i dag god dokumentasjon på at virksomhet i og gjennom praktisk-estetisk fag har positiv effekt på barns skoleprestasjoner generelt. Anne Bamford understreker imidlertid i boka *The Wow Factor* (2006) at undervisning i praktisk-estiske fag må være kvalitativt god for å få en slik effekt, og derfor trengs det en kontinuerlig kompetanseheving på dette feltet blant lærere. Kompetanse ble i denne studien definert som kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger som gjør det mulig å utføre aktuelle funksjoner og oppgaver

i tråd med definerte krav og mål. Kompetansehevende tiltak i prosjektet ble således betraktet som ledd i bredt definerte læringsprosesser, hvor gruppens aktører i fellesskap søkte å oppnå økt kompetanse.

Hvordan forsket vi? Studien var en kvalitativ undersøkelse basert på seks intervjuer med forskjellige aktører i prosjektet. Vi gjorde utvalget til intervjuene basert på et mål om å snakke med aktører med forskjellige roller i prosjektet. Vi snakket med lærere, ledere og musikere tilknyttet prosjektet. I de halv-strukturerte intervjuene ble det fokusert på hvilke forventninger man hadde til prosjektet og i hvilken grad man mente prosjektet hadde verdi som kompetanseutviklende tiltak. Vi spurte lærere og prosjektledelse hva de oppfattet som prosjektets kjerne og hvilke deler som hadde størst betydning for hver enkelt av dem. Vi stilte også spørsmål vedrørende den enkeltes tolkning av prosjektets mål, innhold og kompetanseutviklende potensial, og i hvilken grad forventningene til prosjektet ble innfridd.

Hva fant vi? For det første ser vi at det har tatt tid for dette prosjektet å etablere klare målsettinger og å oppnå følelse av eierskap fra de forskjellige aktørene. Tydelig prosjektledelse og felles målsettinger er viktige faktorer i etablering av prosjekter som ønsker å involvere flere institusjoner.

I Takt & Tone-prosjektet så vi at etter hvert som dette kom på plass, ble eierskap og felles forståelse for mål og innhold tydeliggjort. Et sentralt mål med prosjektet var kompetanseutvikling av de grunnskolelærerne som var involvert. Det var et uttrykt mål at når kursdagene var over, skulle lærerne selv kunne drive opplæring i instrument og samspill. Studien viste at de spurte lærerne mente dette fungerte bra, og at kursene hadde positiv betydning for undervisningen deres.

Andre sentrale temaer som ble tatt opp var tid, utstyr og rom til å arbeide med målsettingene for prosjektet. I planlegging av større prosjekter bør slike rammefaktorer vurderes spesielt, og prosjektets suksess kan ofte stå og falle på nettopp disse faktorene. I Takt & Tone var nettopp utstyr et av utgangspunktene for igangsettelsen. Lærerne signaliserte likevel at de manglet tid til å sette seg inn i utstyr, arbeidsformer, læremateriell og samarbeid med andre.

Ulike syn internt: Som prosjekt omfatter Takt & Tone store administrative, økonomiske og personlige ressurser. De intervjuede i prosjektet hadde forskjellige oppfatninger om hva slags prosjekt de deltok i. Svarene vi fikk delte seg i to kategorier. Den ene gruppen mente prosjektet handlet om instrumentpakkene og tilhørende didaktisk innføring i rytmisk musikk:

«Så det viktigste med prosjektet for meg var at det kom instrumenter. Når vi plutselig hadde et helt klassesett med

gitarer, så var det en herlig følelse for en gitarlærer...» (lærer)

«Takt & Tone er et prosjekt hvor man gjør instrumenter tilgjengelig for skolene, slik at skolene har en instrumentpark å bruke i musikkundervisninga.» (leder)

Den andre gruppen svarte at prosjektet, blant annet gjennom instrumentpakkene og kursing av lærerne, gjorde det mulig å dekke fagplanene i musikk på en bedre måte.

«Jeg opplever at Takt & Tone er noe som dreier seg om en generell kompetanseheving blant lærerne.» (lærer)

«Takt & Tone skal være et prosjekt som tar for seg musikkfaget i grunnskolene slik at man kan møte fagplanene på en mye bedre måte enn det det som har vært mulig tidligere.» (leder)

Spørsmål om sjanger: Vi så altså to nokså ulike syn på prosjektet: At prosjektet hadde som mål å gjøre undervisningen bedre, og mer i tråd med det læreplanen faktisk beskriver, og at prosjektet dreide seg om å tilby skolene instrumenter som gjorde at bandundervisning blir mulig. Det så ut til at skillet gikk på tvers av rollene som lærere eller ledere, og baserte seg på om man oppfattet instrumentpakkene som mål eller middel i prosjektet. Disse forskjellige forståelsene av definisjonen av

prosjektet gikk igjen i flere av de andre temaene i intervjuene. Det ble likevel uttrykt enighet om at prosjektet hadde hatt en positiv dreining mot en mer helhetlig tenkning omkring musikkfagets innhold.

Målet med instrumentpakkene var i følge informantene at de skulle bidra til økt glede og en mer musisk hverdag for elever og lærere. Det kan forstås som en kritikk av musikkfaget i skolen at en ekstern part uten pedagogisk tilknytning til opplæringssystemet gir ut gratis instrumenter

til skolene, med et mål om å skape entusiasme. Informantene målbærer ikke eksplisitt et slikt syn, men noen av informantene er opptatt av at den rytmiske musikken passer bedre i skolen enn den klassiske.

En diskusjon som var framtreddende i materialet var nettopp skillet mellom klassisk og rytmisk musikk, både når det gjaldt innhold i undervisningen, og i forhold til den enkelte lærers kompetanse:

«(...) og så opplevde jeg prosjektet i starten litt ekskluderende for oss lærere som ikke har bandbakgrunn (...)» (ærer).

Fokus på praksis: Endringen i målsettingen for Takt & Tone, fra opplæring i instrumenter for pop og rock, til større overordnet fokus på kvalitet i

musikkfaget, gjorde at prosjektet favnet flere aspekter ved faget, og målet ble i større grad å hjelpe musikk lærerne til en bedre hverdag i skolen.

I tillegg viser studien eksempler på at musikk lærere i grunnskolen ikke er en uniform gruppe fagpersoner, men tvert i mot svært spredt kompetansemessig. Kompetanseutviklende tiltak på ett område vil derfor kunne oppleves som gjentakelser og «bortkastet tid» for den ene læreren, mens for den andre læreren vil det være spennende og nyttig. På andre områder vil det kunne være helt motsatt.

Takt & Tone er et prosjekt som i stor grad er opptatt av å forbedre praksis. Instrumentpakkene er redskaper til å videreutvikle og endre praksisen til musikk lærerne, og praksisfellesskapet som skapes gjennom møter, kurs og samtaler spiller potensielt en stor rolle i styrkingen av musikk læreridentiteten. Prosjektet har etter vår oppfattelse en spennende framtid. Dette betinger vel og merke at man jobber med eierskap og felles forståelse. Bare slik kvalitets sikres prosjektet og legger grunnlag for videreutvikling.

«Ingen andre fag har hatt så mye kult å komme med som musikken, og det er på grunn av prosjektet.» (lærer).

Bjarne Isaksen er universitetslektor i musikkpedagogikk, UiT. Hilde Synnøve Blix er førsteamanuensis i hørelære, UiT, og redaktør for Podium.

Takt & Tone-prosjektet:

En musikkforretning i Harstad utstyrte i 2005 to grunnskoler med bandinstrumenter som redskaper for å fi orbedre undervisningen i musikkfaget. Dette ble kimen til et stort prosjekt som har som mål å dekke alle skolene i kommunen. I en senere fase av prosjektet, hvor kommunen, den kommunale kulturskolen og en privat musikk skole deltok sammen, videreutviklet man prosjektet ved å utarbeide en kurspakke for lærerne for å bedre kompetansen i undervisning i rytmisk musikk. I tillegg ønsket man at lærerne skulle få muligheter til i fellesskap å utarbeide temaplaner for musikkfaget, og for å konkretisere de ulike læringsmålene. Takt & Tone-prosjektet blir i disse dager forsøkt videreutviklet til en nasjonal satsing med målsetting om «å gi skolene en ordentlig instrumentpark, musikk lærerne solid opplæring og elevene glede av musikk» (*Musikk-Kultur nr 4 2013*). ■

Alle foto: Patty Thorbergsen (copyright © all rights reserved)

Mandela Metro Music Assembly med gjester fra Tromsø: Arne Bjørhei midt på andre rekke, Rannveig Rønningen Linnerud sammen med saksofonistene til høyre, og Idun Hjeltestad Jørgensen med fløyte midt på første rekke. Alle foto: Bjørn Edgar Hall.

Praksis i utlandet - en faglig oppvåkning

I samarbeid med Nelson Mandela Metropolitan University og Mandela Metro Music Assembly i Port Elizabeth, gjennomfører faglærer-studenter i musikk fra Tromsø deler av praksisperioden sin i Sør-Afrika.

■■■■ Arne Bjørhei

«En medstudent fortalt mye om hvor fint hun hadde hatt det i Sør-Afrika. Jeg tenkte det kunne være spennende og lærerikt, en bra erfaring. Det ble det, bare enda bedre enn jeg kunne forestille meg på forhånd.» (Idun)

Hvorfor en praksisperiode i utlandet, og hvorfor

i Sør-Afrika? Fordi det er langt unna? Fordi det er eksotisk? Fordi kulturen er en ganske annen enn her hjemme? Fordi det er varmt?

«Tenk deg at du sitter på en sandstrand og bare ser bølgene som skurer mot strandkanten her ved den sørafrikanske kyst. Bølgene leker seg bare, men for en nordboer som meg virker de veldig dramatisk og farlige, ja kanskje

like farlige som løvene vi så i jungelen» (Rannveig)

Alt dette og mer til er nok viktige begrunnelser for en slik utdanningsreise, og ved Universitetet i Tromsø ønsket vi å tilrettelegge for en slik type praksis fordi det bidrar til unike opplevelser og læringsarenaer både for studentene fra Tromsø, og for menneskene vi møter i Sør-Afrika.

«Sør-Afrika var som et eventyr. Det er mange bilder som sitter som støpt eller limt fast til netthinnen. Det er ikke lett å vite hvor man skal begynne å fortelle. Kanskje den simpelthen ikke har noen logisk begynnelse eller start denne merkelige, men opplevelserike turen» (Rannveig)

Det hele startet da vi fikk en sørafrikaner fra Port Elizabeth som student på Musikkonservatoriet i Tromsø. Han er

en flott fyr, som gjorde mange av oss nysgjerrige på Sør-Afrika. For noen år siden reiste vi derfor på studietur til Port Elizabeth, to lærere og ti studenter fra Musikkonservatoriet i Tromsø. Vi holdt konserter og underviste, og ble slik kjent med mange hyggelige og interessante mennesker.

Det ble fort tydelig for oss at det er mange barn og unge som lever under meget vanskelige forhold i Port Elizabeth. Vi vet fra tidligere erfaring og forskning at det å beskeftige seg med kulturelle aktiviteter kan være med på å gi nytt håp, se muligheter, forstå sitt eget potensiale, få lov til å være i trygge sosiale omgivelser, og å få selvtilitt i

motivasjon for å drive denne organisasjonen er å gi de unge et positivt tilbud som et alternativ til rus, motløshet og kriminalitet. De spiller selv i korpset. Navnet er *Mandela Metro Music Assembly* (MMA). De trengte og trenger i aller høyeste grad musikkfaglig hjelp, og vi så muligheten for å bidra. Dette ga våre studenter et praksisopplett hold utenom det vanlige.

«Etter alt dette nye, ble vi kjent med mange forskjellige mennesker. Vi ble kjent med studenter og lærere på universitetet, barn, ungdom og voksne i korpset Mandela Metro Music

Da jeg møtte dem igjen hadde de øvd på det jeg hadde lært dem, hvilket var veldig inspirerende. Det jeg syntes var litt slitsomt, men også veldig lærerikt, var at jeg møtte så mange elever bare en gang. Dette var utfordrende. Jeg tror jeg ble flinkere til og stille en rask "fløytediagnose" og finne ut av hva han/hun kunne, og hva som var lurt å ta tak i med utgangspunkt i hver enkeltes ståsted. Jeg fikk også mange gode tips fra Arne.» (Idun)

Etter to års samarbeid med MMA har det skjedd store endringer i de afrikanske

«Jeg følte meg til tider hyllet som dronningen av jazz-saksofon. For meg var det ganske spesielt, men veldig flott. Man følte seg beundret og satt pris på som musiker. Det var veldig spesielt å spille i The Opera House. Det er nok en opplevelse jeg aldri vil glemme. Det er ikke bare musikkopplevelsene jeg vil huske, men også menneskene som jeg skulle forholde meg til i en måned, mennesker jeg aldri tidligere har snakket et ord med.» (Rannveig)

om musikk som alt sammen var veldig fint og nyttig å vite om når vi dro rundt og så byen. Jeg møtte mange mennesker og underviste mange. Vi fikk også undervisning på NMMU om: *Discovering the truth of SA History, African music og Sosial Development in South Africa.*» (Idun)

Det som har gjort det mulig å få til denne praksisen er økonomisk støtte fra Sparebank1 Nord- Norge, som

en kjempefin måned i Sør-Afrika, og jeg har lyst til å reise tilbake.» (Idun)

Nå håper vi; menneskene i MMA, representanter fra NMMU og UiT, at det skal være mulig å fortsette samarbeidet ved at studentpraksis blir et permanent tilbud til studentene ved Musikkonservatoriet i Tromsø.

«Hvordan kan man beskrive følelsen av komme tilbake til en verden som er totalt annerle-

møtet med noe nytt og annerledes.

I Port Elizabeth finnes et korpset, et windband, bestående av cirka 30 blåsere og slagverk, musikere som i stor grad har vokst opp og lever under svært vanskelige kår. De fleste kommer fra det man kaller "fargede" områder. De får instrumentalopplæring, spiller sammen i korpset, opplever gode sosiale relasjoner der hver enkelt har en viktig rolle i fellesskapet. Det er noen voksne entusiaster i dette korpset, som ikke selv har musikkutdannelse. Deres

Assembly (MMA), der vi jobbet flere ganger i uka, og barn rundt på forskjellige skoler i byen der vi underviste. Blant barna og i MMA følte jeg meg veldig velkommen, og ble satt pris på. Fløytestene i MMA har ingen lærer, og noen var helt selvlærte. De var så ivrige etter å lære, og lytte til alt jeg sa og spilte. For de små barna tror jeg det var veldig spennende og møte en lærer, og en som i tillegg kom fra Norge. Jeg kunne høre en ganske stor utvikling etter bare disse fire ukene. Disse timene var spennende og artige.

musikantenes tankesett. Der håpløsheten tidligere rådet fordi det var umulig å komme seg ut av en meget vanskelig livssituasjon, opplever de nå seg selv i besittelse av en rekke muligheter til å komme videre. Noen ønsker å studere, noen har planer om å starte bedrifter, noen vil ha butikkjobber og noen vil bli musikere/musikklærere. I dag er faktisk fire stykker allerede studenter på Musikkonservatoriet ved Nelson Mandela Metropolitan University (NMMU) i Port Elizabeth.

For våre studenter som har vært i praksis i Port Elizabeth har oppholdet vært utfordrende, inspirerende, arbeidskrevende og meget lærerikt. Foruten det faglige utbyttet, har møtet med denne unike kulturen, der musikk og dans har en meget spesiell plass, vært en viktig tilleggsdimensjon. På NMMU har studentene våre hatt tilgang på øverom hver formiddag, de har blitt kjent med medstudenter og har fått undervisning. På ettermiddagene har praksisen foregått på flere steder i byen.

«Jeg lærte masse om Sør-Afrika, om landets historie, sosiale forhold, og

sammen med egen FoU-termin har gitt tid til å følge opp dette.

«Jeg har lært mye om Sør Afrika, jeg har blitt en bedre lærer, jeg har møtt mange, mange hyggelige og lærehungrige mennesker, jeg har følt meg satt pris på, jeg har svømt i det indiske hav (Shark Rock Beach), jeg har fått være i sola, jeg har sett mange store dyr, jeg har hatt mye morsomt med reisefølget mitt, jeg har vært på braai (grill på Afrikaans), jeg har reflektert litt over forskjellige kulturer, jeg har funnet ut mer om hva jeg vil med livet mitt, jeg har fått mange nye venner, jeg har hatt

des enn den man har forlatt? Jo, det føles helt uvirkelig. Selv om man bare har vært borte i fire uker, føles det som en evighet. Det er nesten så man har glemt hvordan det føles å kjenne minusgrader på kroppen, eller føle snøen som knitrer under bena, eller frostrøyken og vinduene som rimer til (...) Da er det ikke rart at man føler at hodet svirrer rundt, og alt føles nesten som en drøm. Var jeg virkelig i Sør-Afrika?» (Rannveig) ■

Arne Bjørhei er førsteamanuensis i Trompet, UiT

Stemmen i sentrum

Verdens stemmedag, 16. april, ble feiret med konserter over hele verden - også i Tromsø.

/// Anne-Lise Sollid Allemano

Sommeren 2012 tok stemmeforskerne Tecumsch Fitch, Filipa La, Christian Herbst og Johan Sundberg initiativet til en global dugnad for å sette søkelyset på menneskestemmen – en stemmedag som en internasjonal hyllest og aksjon for å fokusere på at stemmen er viktig; The Voice Matters.

Samme program: 16. april 2013 deltok hele 52 land med ulike typer arrangement. Bare i Norge var det over 50 arrangement. En komité i Norsk Stemmeopplæringsforum utarbeidet en repertoarliste. Tanken var å arrangere samme konsertprogram over det ganske land til nøyaktig samme tid. Denne lista inneholdt sanger innenfor sjangre som vise, folkemusikk, filmmusikk, jazz, musikal og klassisk. Sanger som *Gabrielas song*, *Se tu m'ami*, *Desafinado* og *Auf Flügeln des Gesanges* var noen av sangene som ble presentert.

I Tromsø samlet man sangelever, sangperdagoger og studenter fra Kongsbakken videregående skole, Tromsø kulturskole og Musikkonservatoriet i kulturskolens aula, med flott støtte på akkompagnementsiden av pianoprofessor Sergej Osadchuk og rytmisk student Alexander Petersen.

Tromsøstudent til topps: Alle konsertdeltakerne uttrykte ønske om at dette må bli en årlig begivenhet i Tromsø. Det italienske kulturinstitutt i Oslo ønsket i samarbeid med Den norske opera og ballett å markere at det i år er 200-årsjubileum

for operakomponisten Verdis fødsel, og i den forbindelse ble sangkonkurransen Premio Verdi 2013 arrangert. Dette arrangementet var også en del av Verdens Stemmedag. Vinner ble Hamida Maryam Kristoffersen, sopran, førsteårs student på utøvende master ved UiT.

Personlig stemme: Stemmen er medfødt, er høyst personlig og individuell. Den uttrykker både ord og musikk og er din følgesvenn gjennom hele livet. Og dette er et fellestrekk for de som utøver sang der egne følelser og stemninger avspeiles i stemmeklangen. Stemmen er nært knyttet hjernens følelsessenter og disse

emosjoner styrer blant annet pust og stemmeartikulasjon.

Ellers i Norge og verden forøvrig ble det arrangert ulike konserter og arrangementer der det ble fokusert på hvor viktig stemmen er som verkøy for kommunikasjon, og hvordan den kan anvendes i kunstneriske, psykologiske og fysiske uttrykk.

I Tromsø vil vi følge opp denne markeringen med et årlig arrangement på Verdens stemmedag med et utvidet konsept der flere ulike brukere av stemmen, som skuespillere, korsangere, logopeder, lærere og foredragsholdere får mulighet til å møtes og diskutere – ja nettopp; stemmen. ■

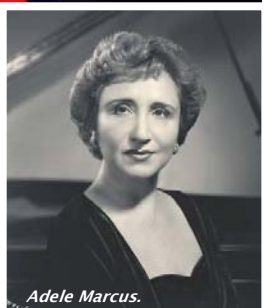

Hamida Maryam Kristoffersen
og Carlo Allemano.
Foto: Bjørn H. Larssen.

Sindre Myrbostad og Tori Stødle
samtaler over tangentene.
Foto: Håkon Pettersen.

Tori og Adele

Adele Marcus.

I 2013 er Det kunstfaglige fakultet stolte av å kunne presentere utviklingsprosjektet «Adele Marcus' technical regimen» initiert og utviklet av pianoprofessor Tori Stødle.

Prosjektet er dokumentert i form av en DVD hvor Adele Marcus' øvelser for pianister beskrives, begrunnes og demonstreres gjennom en samtale ved klaveret mellom Stødle og en av hennes tidligere studenter, Sindre Myrbostad.

Vedlagt DVD-platen finner man øvelsene i noteform sammen med et hefte som beskriver Stødles møter med Adele Marcus, og bakgrunnsinformasjon om denne bemerkelsesverdige pianisten og pedagogen. ■

«I owe her everything. Since I met her the first time, she influenced the rest of my life and I think of her with the utmost gratefulness and respect.»
(Tori Stødle)

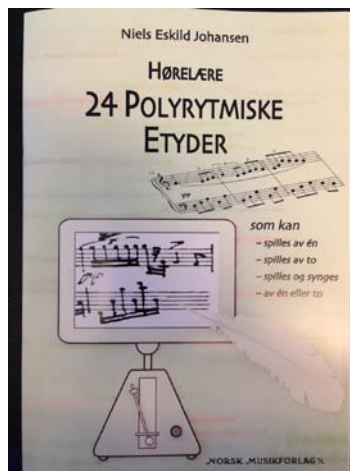

Forskning på nett

Som et ledd i formidlingen av Det kunstfaglige fakultets FoU-virksomhet ble det våren 2013 utviklet en egen nettside. Nettsiden inneholder informasjon om og for de vitenskapelig tilsatte ved fakultetet, og er designet som en utvidelse og videreutvikling av FoU-magasinet *Podiums* profil og formål. ■

Et lite utvalg av fakultetets ferskeste publikasjoner:

- **Anne-Lise Sollied Allemano (2012):** Händels "Arianna in Creta" med Les Talens Lyriques. CD-utgivelse. Dirigent Christophe Rousset.
- **Ragnar Rasmussen (2012):** Heksehammeren. Komponist og dirigent. Nordlys-festivalen i Tromsø.
- **Håkon Stødle (2012):** Brahms og Bruch. Konsert i samarbeid med Pat Manwaring og Eero Voitek. Lørdagskonsertene, Tromsø/Banksalen, UiT.
- **Ingrid Eliassen (2012):** Konsert på Manger folkehøgskole.
- **Åsa Sonjasdatter (2012):** The Order of Potatoes at The Worldly House, dOCUMENTA (13), Kassel, Tyskland, 09.05-16.09.2012.
- **Niels Eskild Johansen (2013):** Polyrytmiske Etyder. Oslo, Norsk Musikforlag.
- **Andreas Fliflet (2012):** JAZZ – Skolekonsertproduksjon sammen med Ragnhild Faanes, Espen Berg og Trond Kopperud, HINT, NTNU, UiT.
- **Friederike Bischoff (2012):** Piano solo recital med musikk av Prokofiev.
- **Hilde Synnøve Blix (2012):** Slik får du smartere barn. Dagsavisen Nordlys 2012.
- **Anne Eriksen (2012):** Filmproduksjon: 1) Tannbørsten, 2) Om å stole på egne vurderinger, 3) Å være tilstede. UiT.
- **Nicolas Siepen (2012):** REALITY. Exhibition curated by Helga-Marie Nordby & Nicolas Siepen. OCA and Academy of Contemporary Art, Tromsø, Kunstnerforbundet, Oslo. 07.06-01.07.2012.
- **Paul Wählberg (2012):** Kunst eller håndverk? Ballade.no 2012.
- **Hilde Synnøve Blix (2012):** Gryende musikk-literacy. Unge instrumentalevers tilegnelse av musikk-literacy i lys av sosiokognitive teori om læring. Oslo: NMH-publikasjoner, PhD-avhandling.
- **Bjørn Andor Drage (2010):** Lurendreierier. CD-innspilling med Gaute Vikdal. Euridice 2010.
- **Fred Glesnes (2013):** Kunstneriske leder på Tromsø Kulturhus våroppsetning: "Vårens vakreste..." Tromsø 3.mai.
- **Marte Liseth (2012):** Drama – en nær slektning av leken. Verktøykassa 4/2012 s. 18-19.
- **Tori Stødle (2013):** Adele Marcus' Technical Regimen. Appaloosa as Tromsø. DVD.
- **Lars Lien (2012):** NoXaS, Saxs in motion. CD med musikk av Helge Hurum. Norsk Musikforlag, NMH, UiB, UiT.
- **Bjarne Isaksen (red.) (2009):** Musikk med lek. Lek med musikk. Om lek som innhold og metode i instrumentalundervisning. Oslo: Universitetsforlaget.
- **Maria Medby Tollefsen (2012):** "Jeg tror at de som gjør det godt til eksamen i hørelære er godt rustet til å gå ut og jobbe med musikk": en kartlegging av hørelæreundervisning i høyere musikkutdanning. Masteroppgave UiT.
- **Dina Maria Åsen (2012):** Gehørarbeid med tonedøve i sangundervisningen: Om hvordan bruk av hørelære i sangundervisningen kan bidra til å styrke tonedøve personers gehør. Masteroppgave UiT.
- **Jan Gunnar Hoff (2013):** Living. Solo-CD med Hoff's egne komposisjoner. Utgiver: 2L/ Musikkoperatørene.

Øverst: JAZZ med Andreas Fliflet i spissen. Foto: Andreas Fliflet.
 Midten: Niels Eskild Johansens polyrytmikk. En stupeklar kunststudent under oppstartssuka.
 Nederst: Musikkonservatoriets elegante konsertsal.